

Rolul organizațiilor internaționale în promovarea diplomației mediului

Corneliu VĂTĂȘESCU

(urmare din numarul 30)

Programul Națiunilor Unite pentru Mediu

Pentru această Conferință, organizațiile internaționale și guvernele au analizat eficacitatea acordurilor în vigoare și a modalității de negociere a tratatelor, făcând totodată o serie de propuneri pentru îmbunătățirea acestei activități în viitor. Menționăm că, în prezent, negocierile multilaterale în domeniul mediului sunt de tipul procesului pe faze. Importanța deosebită a acestei conferințe a ONU rezidă și în faptul că pentru prima dată o conferință interguvernamentală a abordat aspecte sensibile privind dezvoltarea economică și socială la scară planetară, având în vedere și dimensiunea ecologică a lor. A fost astfel marcat un progres în planul evoluției mentalității în acest domeniu, prin conștientizarea necesității stringente ca protecția mediului să reprezinte un element nelipsit în cadrul acțiunilor întreprinse în toate domeniile de activitate.

Având în vedere schimbările profunde care au marcat comunitatea internațională după sfârșitul Războiului Rece, Conferința Națiunilor Unite din 1992 a scos la iveală necesitatea imperioasă ca organizația să aibă rolul de a aduce la un numitor comun acțiunile statelor. Acest imperativ este cu atât mai necesar astăzi, când realitatea complexă în care trăim impune acțiuni concertate la nivel internațional ca să putem face față problemelor majore cu care ne confruntăm, dintre acestea stoparea degradării accelerate a mediului reprezentând o prioritate „de gradul 0”.

Într-o atare conjunctură, diplomația mediului devine instrumentul de bază în inițierea și implementarea demersurilor pentru protecția mediului, iar organizațiile internaționale, dintre care, pentru moment, ONU și organisme din sistemul său ocupă locul central, oferă cadrul adecvat de exercitare a acestor acțiuni.

Până la sfârșitul Războiului Rece, statele erau actorii preponderenți în relațiile internaționale. După această perioadă, o serie de actori nestatali au început să aibă o influență din ce în ce mai mare, cum ar fi: instituții financiare inter-

naționale, firme multinaționale, structuri media ș.a.. În perioada actuală, pe fondul creșterii numărului de state membre ale Națiunilor Unite, guvernele sunt predominante în cadrul negocierilor multilaterale pe probleme de mediu. Creșterea participanților la negocierile multilaterale în domeniul mediului a impus câteva schimbări în privința structurii de negociere. Astfel, a fost regândit sistemul pe grupe și a fost prevăzută existența permanentă a unui număr mai mare de ședințe de negocieri informale de mici dimensiuni.

Statele care fac parte din ONU sunt împărțite pe 5 grupuri regionale

Intră în responsabilitatea acestor structuri desemnarea unor funcționari la o conferință sau la ședința unor comisii și alegerea unor reprezentanți în cadrul organizațiilor cu un număr limitat de membrii (Consiliul Economic și Social, Comisia ONU privind dezvoltarea durabilă și Consiliul de conducere al UNEP).

În ultimii ani se remarcă fenomenul de accentuare a diviziunilor dintre grupurile regionale, această tendință manifestându-se pe fondul creșterii participanților la negocieri. Grupurile mici de negociere adoptă mai ușor poziții comune în urma negocierilor decât grupurile regionale mari. Grupurile mai mici au un singur purtător de cuvânt. De aici și consecința scăderii numărului de intervenții care au loc în timpul procesului de negociere, fapt ce conduce la scurtarea perioadei de timp necesară pentru a se ajunge la o poziție comună.

Participarea în număr din ce în ce mai mare a țărilor în curs de dezvoltare în procesul de negociere, având drept consecință modificarea rolului și compunerii grupurilor regionale și a grupurilor țintă a dus la modificarea orientării și conținutului negocierilor multilaterale de mediu.

Principalul corolar al acestor schimbări este includerea și a altor domenii în aria tematică asupra căreia se concentrează negocierile de mediu, domenii care se încadrează în conceptul de dezvoltare durabilă. Dintre acestea amintim: modelele de consum, așezările umane, sărăcia ș.a. Astfel, participarea țărilor în curs de dezvoltare la masa negocierilor este o condiție esențială a succesului politicilor privind protecția mediului.

„Datorită numărului mare de țări în curs de dezvoltare care participă la negocieri, aceste solicitări au o importanță mare. În plus, țările industrializate conștientizează că efectul și impactul acordurilor încheiate ar fi minim fără participarea țărilor în curs de dezvoltare în implementarea acordurilor în domeniul mediului. În consecință, prevederi speciale sunt incluse acum în acordurile de mediu pentru a asigura participarea țărilor în curs de dezvoltare.” Datorită complexității diferitelor componente ale mediului care fac obiectul protecției prin diferite instrumente juridice internaționale, negocierile în domeniu au un pronunțat caracter tehnic. Negociatorii sunt, în general, diplomați sau alți specialiști care nu au o pregătire de specialitate în domeniul ecologic, astfel încât etapa definirii temei în cadrul căreia au loc dezbaterile este vitală pentru succesul și eficacitatea rezultatului negocierilor. Acestea au devenit mult mai specializate și de aceea delegațiile care participă la negocieri trebuie să aibă în componența lor și experți în diverse domenii, oameni de știință, funcționari de la diverse ministere etc.. Remarcăm că în trecut etapa destinată definirii temei – „the issue definition phase” – avea loc separat de negocierile propriu-zise.

Organizațiile interguvernamentale și-au extins activitatea

în sensul includerii protecției factorilor de mediu printre preocupările permanente odată ce degradarea mediului a devenit din ce în ce mai accentuată. Conferința ONU din 1972 a stabilit obiectivul înființării unei alte organizații interguvernamentale, Programul Națiunilor Unite pentru Mediu, prima organizație internațională a cărei misiune este protecția mediului. Programul Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP) a fost gândit ca un cadru instituțional în care să se concentreze acțiunile în domeniul mediului, asig-

urând totodată rolul de coordonare a acestora în cadrul Organizației Națiunilor Unite. Are și rolul de a promova cooperarea internațională și să propună strategii și politici în domeniul mediului. O altă atribuție importantă vine să accentueze rolul de principal promotor al cooperării internaționale și politicilor în domeniul protecției mediului și anume aceea de coordonare a orientării și managementului programelor de mediu în cadrul ONU. Responsabilitățile UNEP îi conferă acestuia rolul de bază în promovarea diplomației mediului.

Provocările secolului XXI în ceea ce privește echilibrul ecologic al Terrei pun la încercare capacitatea UNEP de a-și îndeplini obiectivele asumate în 1972. În lipsa unei organizații mai dinamice și cu forță decizională superioară și luând în considerație unele succese înregistrate de organizație până în prezent, există voci care consideră că UNEP ar avea capacitatea de a se adapta noilor cerințe impuse de starea actuală a mediului. Apreciem că în acest context un rol deosebit îl poate juca diplomația mediului, ca instrument eficient de promovare a cooperării internaționale în domeniul politicilor de mediu și de promovare a „cauzei mediului”, în general. Rolul acestei organizații în promovarea diplomației mediului se desprinde și din misiunea sa originală de a stimula o preocupare permanentă privind implicațiile asupra mediului în cadrul altor organizații. Din păcate, „UNEP a fost gândit să servească mai degrabă drept catalizator în dezvoltarea și coordonarea unui focus pe probleme de mediu în alte organizații decât să înființeze propriile programe cuprinzătoare în aceste domenii. Rolul UNEP a fost să amintească altora de și să-i ajute să ia în considerare toate interacțiunile și ramificațiile legate de domeniul mediului care se întrepătrund cu activitatea lor. Mulți au considerat că lipsa unei astfel de perspective transsectoriale, interdisciplinare a generat încă de la început multe probleme legate de mediu.”

Fiind un program și nu o agenție specializată a ONU, Programul Națiunilor Unite pentru Mediu beneficiază de un buget mai redus decât marea majoritate a organizațiilor din sistemul ONU. Sediul central al Programului este în Kenya, la Nairobi și are birouri regionale la Bangkok, Bahrein, Mexico și Geneva și birouri de legătură la Washington și New York. (va urma)